

Visuomenės sveikatos stebėsenos Pakruojo rajono savivaldybėje ataskaitos už 2018 m. apžvalga

Rengiant Visuomenės sveikatos stebėsenos Pakruojo rajono savivaldybėje ataskaitą už 2018 m. naudotasi oficialios statistikos šaltiniais bei vadovautasi Higienos instituto Sveikatos informacijos centro (HI SIC) parengtomis rekomendacijomis “Savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitų rašymo metodinės rekomendacijos” ir statistikos leidiniu “Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2018 m.”.

Šioje ataskaitos apžvalgoje pateikiami ir aprašomi 2018 m. visuomenės sveikatos būklę Pakruojo rajono savivaldybėje atspindintys ir šalies kontekste savivaldybės poziciją konstatuojantis 51 unifikuotas sveikatos rodiklis iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašo, patvirtinto 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387 “Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 “Dėl bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo” pakeitimo” pakeitimo”.

Sveikatos rodiklių analizė suteikia galimybę stebėti ir kasmet vertinti sveikatos rodiklių pokyčio kryptį savivaldybėje, leidžia vertinti ar rodiklio reikšmė atitinka išsikeltą savivaldybės siekį bei palyginti savivaldybės rodiklių reikšmę su Lietuvos vidurkiu.

Sveikatos netolygumai – diferencija tarp žmonių pagal sveikatos būklės (mirtingumo, būsimo gyvenimo trukmės rodikliai) skirtumus ir (ar) nevienodą sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą, kuri sąlygoja gyvenamoji vieta, pajamos ir kitos priežastys.

Demografinė situacija

Vadovaujantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2018 m. Lietuvoje sumažėjo 38 994 gyventojais. Pakruojo rajono savivaldybėje 2018 m. buvo 19 310 gyventojų: 9057 vyrų ir 10252 moterų, kurie pagal gyvenamąją vietovę pasiskirstę: 29,58 proc. miesto ir 70,42 proc. kaimo gyventojų. Lyginant su 2017 m. mūsų savivaldybėje sumažėjo 1001 gyventojų. Viena pagrindinių demografinių problemų – tai tendencingas gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl neigiamos natūralios gyventojų kaitos bei migracijos.

Bendrą rizikos veiksnių poveikį žmogaus sveikatai, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą rodo pagrindinis gyventojų sveikatos rodiklis - gyventojų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (VGT). Lietuvoje 2018 m. vidurkis buvo 76,0 metai. Pakruojo rajono savivaldybės VGT 2018 m. lyginant su 2017 m. rodikliais pailgėjo 1.1 metų, bet vis dar tebebuvo dvejais metais trumpesnė už šalies vidurkį. Lyginant rajono VGT rodiklį su 2017 m. rodikliu, jis pakilo į vidutiniųjų rodiklių poziciją santykyje savivaldybė/Lietuva. VGT Pakruojo savivaldybėje 2016m. buvo 73,4 m., 2017 – 72,9 m. ir 2018 m. – 74,0 metai. 2018 m. HI SIC duomenimis vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumas (metais) tarp savivaldybių didžiausias yra 8,7 metai.

Savivaldybių pagrindinių sveikatos rodiklių analizei ir interpretavimui šalies kontekste yra sukurtas „šviesaforo“ principas – išskirstymas į **žalią** (geriausią rodiklių poziciją savivaldybė/Lietuva), **geltoną** (vidutinę) ir **raudoną** (prasčiausiai įvertintų sveikatos rodiklių savivaldybė/Lietuva) pozicijas.

Pakruojo rajone per ataskaitinį laikotarpį padaugėjo rodiklių prasčiausiųjų rodiklių grupėje, kuri žymima raudona spalva (2017 m. buvo 14, o 2018 m. – 16 rodiklių). Geriausiųjų rodiklių pozicijoje 2017 m. savo savivaldybėje turėjome 8 rodiklius, o 2018 m. jau vienu mažiau, tai yra tik 7 rodiklius). Lyginant 2018 m. sveikatos rodiklių tendencijas su prieš tai stebėtu laikotarpiu reikia pažymėti, kad 2018 m. buvo užregistruotų naujų TBC atvejų ir šis rodiklis iš geltona spalva žymimos pozicijos nusileido iki prasčiausiųjų rodiklių pozicijos, kuri žymima raudona spalva. Ta pati situacija stebima ir išvengiamų hospitalizacijų skaičiaus rodiklio pokytyje bei rodiklio - mirtingumo dėl atsitiktinių paskendimų pokytyje, kurie 2017 m. iš vidutiniosios (geltona spalva) pozicijos 2018 m. nukrito į prasčiausiųjų rodiklių poziciją, kuri žymima raudona spalva. Bandymų žudytis rodiklis taip pat stebimas neigiamu pokyčiu, nes iš geriausiųjų rodiklių

pozicijos (žalia spalva) nusileido į vidutiniųjų rodiklių (geltona spalva) kvantilių grupę santykyje savivaldybė/Lietuva.

2018 m. stebimi teigiami pokyčiai mūsų savivaldybėje: pagerėjo vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė, - iš prasčiausios pozicijos pakilo į vidutiniųjų rodiklių poziciją, kuri atitinka šalies vidurkį ir yra žymima geltona spalva. Analogiškai pagerėjo ir pėsčiųjų mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis. Vienerių metų amžiaus vaikų DTP skiepavimo apimčių rodiklis 2017 m. buvo šalies vidutiniųjų rodiklių pozicijoje (geltona spalva), o 2018 m. pakilo į geriausiųjų rodiklių poziciją, kuri žymima žalia spalva. Teigiamas pokytis rodo, kad buvo pasirinktos teisingos ir efektyvios priemonės, kurias įgyvendinant situacija rajone gerėjo.

Pakruojo rajono savivaldybės sveikatos rodikliai, kurie šalies kontekste patenka į prasčiausiųjų rodiklių zoną buvo išskirti ir analizuojami plačiau, tai: „Mirtingumas dėl savižudybių 100 000 gyv. Analizuojant šiuos rodiklius trijų metų laikotarpiu Pakruojo r. savivaldybėje stebime, kad santykyje savivaldybė/Lietuva šis rodiklis vis dar išlieka prasčiausiųjų kvantilių grupėje, nors nedidelis teigiamas poslinkis stebimas: 2016 m. buvo 72,7/100 000 gyv., 2017 m. – 55,2/100 000 gyv., 2018 m. - 25,9/100 000 gyv. Mažųjų savivaldybių šie rodikliai yra labai „jautrūs“ dėl mažesnio gyventojų skaičiaus, todėl absoliutūs skaičiai parodo realesnę situaciją: 2016 m. Pakruojo r. savivaldybėje absoliutus savižudybių skaičius buvo 15, 2017 m. -11, o 2018 m. -10. Šiuos rodiklius lyginant apskrities mastu tik Šiaulių miesto ir Kelmės r. savivaldybėse šie rezultatai prastesni: atitinkamai 17 ir 16 atvejų. Mažiausiai atvejų 2018 m. buvo Akmenės r. ir Radviliškio r. savivaldybėse, tai yra po 6 atvejus.

Pakruojo rajono savivaldybės rodiklis “Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyv.” 2014 m. – 2018 m. laikotarpiu santykyje savivaldybė/Lietuva laiko prasčiausiųjų rodiklių poziciją, kuri žymima raudona spalva: 2016 m. buvo 7,4/1000 gyv., 2017 m. buvo 8,5/1000 gyv. ir 2018 m. išliko 8,5/1000 gyv. Stebima tendencija, kad mūsų rajono savivaldybės šie rodikliai prastėja, tai yra, kad nuo 2014 m. iki 2017 m. socialinės rizikos šeimų padaugėjo 2,16/1000 gyventojų ir jau daugiau nei du kartus aplenkta šalies vidurkis.

Santykiyje savivaldybė/Lietuva Pakruojo r. savivaldybės rodiklis „Darbingo amžiaus asmenys, pirmą kartą pripažinti neįgaliais 10 000 gyv.“ buvo prasčiausių rodiklių pozicijoje (114,7/10 000 gyv.), tai yra dvigubai prastesnis už Lietuvos vidurkį. Prastesnis tik Joniškio r. savivaldybės šis rodiklis (125,9/10 000 gyv.) Visoje šalyje stebima rodiklio “Darbingo amžiaus asmenys, pirmą kartą pripažinti neįgaliais 10 000 gyv.” tendencija augti. Apskrities savivaldybių kontekste Pakruojo rajono savivaldybės rodikliai stebimi, kaip vieni iš prasčiausių.

Mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis Pakruojo rajono savivaldybėje santykyje savivaldybė/Lietuva 2016 m. įtilpo į vidutiniųjų kvantilių grupę, kuri žymima geltona spalva (305,3/100 000 gyv.), tačiau 2017 m. žymiai suprastėjo ir nusileido į prasčiausiųjų rodiklių grupę (476,7/100 000 gyv.) ir Lietuvos kontekste buvo apie du kartus didesnis nei šalies vidurkis. Su nedideliu pagerėjimo poslinkiu vis dėl to išliko ir 2018 m. statistikoje (328,9/100 000 gyv.). Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis stebima, kad mirtingumas nuo piktybinių navikų Pakruojo rajono savivaldybėje 2018 m. (pagal piktybinių navikų lokalizaciją dažniausiai pasitaikančios mirtys) buvo nuo trachėjos ir plaučių piktybinių navikų (9), nuo skrandžio – 6, nuo limfinių kraujodaros ir giminingų audinių – 5, nuo krūties ir prostatos navikų po 3 žmones.

2018 m. šalies savivaldybėse buvo atliktas suaugusiųjų gyvensenos tyrimas. Viso Lietuvoje 2018 m. suaugusiųjų gyvensenos tyrimo duomenų bazę sudarė 24 889 respondentų užpildytos anketos. Pakruojo rajono savivaldybėje buvo suformuota 18-85+ metų amžiaus reprezentatyvi tyrimo imtis, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, lytį ir gyvenamąją vietovę. Buvo planuota apklausti 414 savivaldybės gyventojų. Apklausta 409 asmenys, iš jų 176 vyrai (43,1 proc.), 232 moterys (56,9proc.). Kaimo gyventojų - 164 (40,1 proc.), miestelio – 120 (29,3 proc.) ir miesto – 125 (30,6 proc.) gyventojų. Apklausos vyko 2018 m. kovo – gegužės mėnesiais, jas vykdė visuomenės sveikatos biuro specialistas.

Tyrimo analizės metu buvo išsiaiškinta, kad lyginant su Lietuvos vidurkiu daug didesnė dalis Pakruojo rajono savivaldybės suaugusiųjų nurodė, kad dažniau vartoja alkoholinius gėrimus, dažniau vartoja narkotines ar psichotropines medžiagas be gydytojo paskyrimo, mažiau valgo vaisių ir daržovių, juos dažniau buvo apėmusi prislėgta nuotaika, nerimas šiek tiek labiau ir daug labiau nei anksčiau, gerokai mažesnė dalis mūsų savivaldybės gyventojų nurodė, kad savo gyvenimo kokybę bei sveikatą vertina kaip gerą ir labai gerą, arba kurie jaučiasi laimingi ir labai laimingi. Rezultatų suvestinėje parodė, kad Pakruojo rajono savivaldybės suaugusieji dažniau bendrauja su šeimos nariais, dažniau užsiima aktyvia fizine veikla, rečiau kasdien rūko tabako gaminius.

Apibendrinant visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių Pakruojo rajono savivaldybėje 2018 m. ataskaitos rezultatus stebima, kad **teigiami** pokyčiai yra:

- Rodiklis „Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais)“ santykyje savivaldybė/Lietuva iš prasčiausiųjų rodiklių 2017 m. pakilo 2018 m. į vidutiniųjų rodiklių zoną. Mūsų rajono gyventojų VGT pailgėjo 0,3 metų.

- „Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.“ rodiklis iš prasčiausiųjų rodiklių pozicijos 2018 m. pakilo į vidutiniųjų rodiklių grupę.

Pagal santykį savivaldybė/Lietuva Pakruojo rajono savivaldybėje šių sveikatos rodiklių pokyčiai buvo **neigiami** :

- Sergamumas (nauji atvejai) tuberkulioze (A15-A-19) 100 000 gyv.“ rodiklis 2018 m. iš vidutiniųjų rodiklių pozicijos nukrito į prasčiausiųjų rodiklių poziciją.

- Rodiklis „Išsvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.“ taip pat iš vidutiniųjų kvantilių pozicijos 2018 m. nukrito į prasčiausiųjų rodiklių grupę.

- „Mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.“ rodiklis iš vidutiniųjų kvantilių grupės 2018 m. nukrito į blogiausiųjų kvantilių grupę.

- „Sergamumo ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, Z21, A50-A54, A56) 10 000 gyv.“ iš geriausiųjų rodiklių pozicijos nusileido į vidutiniųjų rodiklių poziciją.

Siekiant ilginti gyventojų vidutinę gyvenimo trukmę (VGT), stiprinti ir išsaugoti sveikatą bei didinti gyventojų sveikatos raštingumą **rekomenduojama** skatinti darbdavius kurti saugias, sveikatai palankias darbo vietas, gerinti socialines ir ekonomines sąlygas. Tikslinga savivaldybės gyventojams teikti kompleksines sveikatos stiprinimo ir sveikatos išsaugojimo paslaugas, vykdant įvairias prevencines priemones: įtraukiant gyventojus į naujas, pagal projektus vykdomas užimtumo veiklas, stiprinant lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją, padedant gyventojams ugdyti sveiko gyvenimo būdo įgūdžius bei sveiką gyvenseną jiems organizuojant paskaitas, seminarus, konkursus, akcijas, skatinant rinktis sveikatai palankius maisto produktus, atsisakant žalingų įpročių, mokantis valdyti stresą; sudarant palankesnes sąlygas gyventojams sportuoti, užsiimti fizine veikla.

Atsižvelgiant į suaugusiųjų gyvensenos tyrimo rezultatus rekomenduotina aktyviau vykdyti priklausomybių (alkoholio, psichotropinių medžiagų) vartojimo prevenciją savivaldybės teritorijoje.

Daugiau informacijos apie „Visuomenės sveikatos stebėsenos Pakruojo rajono savivaldybėje 2018 m. ataskaita“ internetiniame Pakruojo rajono savivaldybės puslapyje adresu: www.pakruojis.lt > savivalda > sveikata > visuomenės sveikatos biuras > stebėsenos rodiklių ataskaitos > [Visuomenės sveikatos stebėsenos Pakruojo rajono savivaldybėje 2018 m. ataskaita \(2020-01-30 Nr. T-3\)](#)

Laima Miežienė
visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė
Visuomenės sveikatos biuras